

İBNU'S-SALÂH VE ULÛMU'L-HADÎS'İ

*Hüseyin KAHRAMAN**

I. İBNU'S-SALAH

A. Yaşadığı Dönem ve Özellikleri

H. VII. asırda Eyyubîler devrinde yetişen en önemli muhaddislerden biri de İbnü's-Salâh eş-Şehrezûridir.

Adını, hanedanın kurucusu Selahaddin'in babası Necmeddin Eyyub'dan alan Eyyubîler, Zengilerin bir uzantısıdır ve onlar vasıtasıyla Büyük Selçuklu devletine bağlanır.

Mısır'a hakim olan Şîf-Fatımîlerin iç karışıklıklarla uğraşmasından faydalanan Zengi sultanı Nureddin, bu devletin iç işlerine karışmak için aradığı fırsatı buldu ve Şirkûh adındaki vezirini Mısır'a gönderdi. Şirkûh elde ettiği bir çok askeri ve siyâsî zaferden sonra, son Fatimî halifesi el-Adîd'in (ö. 566/1170) vezirliğine getirildi.¹ Şirkûh, üç ay kadar vezirlik yaptıktan sonra öldü ve yerine yeğeni Selahaddin Eyyûbî² geçti (564/1169).³ Selahaddin, vezirliğin kendisine verilmesiyle durumunun oldukça güçleştiğini farkettiler. Çünkü hem Şîf-Fatimî halifesinin veziri hem de Sünnî Dimaşk sultanının nâibi idi.⁴ Fakat bu zorluktan yılmayarak Mısır'daki

* *Araş. Gör.; U.Ü. İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı*

¹ İbnü'l-Esir, el-Kâmil fi't-Târîh (Beyrut 1966), XI, 339; Hasan İbrahim Hasan, Târîhu'l-İslâmî's-Siyâsî ve'd-Dînî ve's-Sekafî ve'l-İctimâî (Kahire 1965), IV, 105.

² Asıl adı Yusuf b. Eyyûb olup künyesi "Ebû Muzaffer", lakabı ise Nasır Salahaddin'dir. Hakkında geniş bilgi için bk.: İbn Hallikân, Vefeyâtü'l-A'yân (Beyrut 1972), VII, 139-218; Târîhu'l-İslâm, IV, 104 vd.

³ el-Kâmil, XI, 342; Târîhu'l-İslâm, a.y.

⁴ Târîhu'l-İslâm, a.y.

durumunu kuvvetlendirmek, halkıyla iyi ilişkiler kurmak için çalıştı. Nitekim Fatimî halifesi el-Adîd'in ölümünden sonra Mısır'da mutlak otorite haline gelmeye başladı. Dımaşk Sultanı Nureddin'in 569/1174'de ölümü⁵ ona, Mısır hakimiyetini sağladığı gibi Şam ve Cezire bölgesinin kontrolünü de kazandırdı ve Selahaddin 570/1175 yılında Dımaşk'a girdi. Böylece Selahaddin, yakın doğunun en büyük müslüman hükümdarı hüviyetiyle ortaya çıkmış oluyordu.⁶ Özellikle Mısır hakimiyetini eline geçirdikten sonra müslümanların baş belası haline gelmiş olan Haçlıları İslâm dünyasından çıkarmak için çalışmaya başladı. Haçlıların, hac vazifesi için Mekke'ye gitmekte olan müslümanlara saldırdıklarını duyunca, onlara karşı büyük bir hucuma geçti ve 579/1187'de Hittin mevkiinde Haçlıları hezimete uğrattı. Bu zaferin ardından sürdürdüğü faaliyetleri neticesinde Haçlıların elinde bulunan Kudüs'e girmeyi başardı.⁷

Nureddin'den sonra yerine geçen oğlu Melik Salih'in 577/1181'de vefat etmesi üzerine Halep ve Musul'u da hakimiyeti altına aldı. Böylece Batı Asya'nın tek hakimi haline gelmiş oluyordu.

Selahaddin, siyâsî faaliyetlerinin yanı sıra, ülkesinin bütün İslâm alemiyle olan ilişkisini düzenleyen bağlarını da ihmal etmemiştir. Bu amaçla, bir sünnî olarak, Fatimîlerin iki asırlık Şîî hareketlerine son vermiş ve Bağdad'taki Abbâsî halifesiyle yeniden müttefik hale gelmiştir.

Eyyübîler devri siyâsî ve itikâdî sahalarda olduğu gibi, ilim ve kültür alanlarında da büyük adımlar atıldığı bir devredir. "Önce Suriye daha sonra da Mısır, Arap bilim ve edebiyatının merkezi haline geldi ve İslâm dünyasının Arapça konuşulan kısmında, yakın zamanlara kadar elinde tuttuğu üstünlüğe ulaştı. Şehirlerin bu refahı, Eyyübî emirlerinin himayeleri, Haçlılara karşı mücadelenin teşviki ve Sünniliğin ihyası gibi hususların hepsinin Arap edebiyatının bu altın çağında payı vardır"⁸ Nitekim İslâm dünyasında ilk kez Kahire'de "Cami-Medrese" uygulamasını başlatan da Selahaddin yani Eyyübîlerdir.⁹ Bu ilk uygulama kısa sürede devletin bütün topraklarına yayılmış ve özellikle, sadece hadis ilimlerinin okutulduğu Dâru'l-hadislerin açılmasıyla zirve noktasına ulaşmıştır. İşte bu sayede hadis ilmi, Eyyübîler devrinde altın çağlarından birini yaşamış, muhaddisler gerek idareciler gerekse halk arasında büyük itibar görmüşlerdir. Bu elverişli ortam sayesinde olsa gerek Eyyübîler devri, İbnü's-Salâh ile birlikte İbn 'Asâkir (ö.

⁵ el-Kâmil, XI, 402.

⁶ Tarîhu'l-İslâm, IV, 108.

⁷ a.g.e., IV, 110.

⁸ Hol, P. M., İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti (Trc.: Kurul, İst. 1988), I, 215.

⁹ Tarîhu'l-İslâm, IV, 112.

571/1176)¹⁰, Ebû Tâhir es-Silefi (ö. 576/1180)¹¹, Hafız Abdülganî el-Makdisî (ö. 600/1203)¹² Mecdüddin b. el-Esîr (ö. 606/1209)¹³ gibi büyük alimlerin yetiştiği bir devir olmuştur.

İşte İbnü's-Salâh, Eyyübîlerin hakim olduğu bu ortamda dünyaya gelmiş ve yetişmiştir.

B. Nesebi ve Doğumu

Tam adı: Osman b. Abdirrahman b. Osman b. Musa b. Ebî Nasr el-Kürdî eş-Şehzürî eş-Şâfiî'dir.¹⁴ Künyesi Ebu Abdullah, lakabı Takiyyüddin olup İbnü's-Salâh diye meşhur olmuştur.

Babası Abdurrahman, Kürtlerin önde gelen şeyhlerinden¹⁵ ve Halep'teki Esediyye Medresesi müderrislerinden olup¹⁶ müftülük de yapmış¹⁷, h. 612 yılında vefat etmiştir.¹⁸

Kaynakların ittifakla belirttiğine göre İbnü's-Salâh, h.577 yılında¹⁹ Şehzür yakınlarında Erbil vilayeti köylerinden biri olan Şerahân'da²⁰ doğmuştur.

¹⁰ Tam adı: Ali b. Hasan b. Hibetullah'dır. "*Târîhu Dimâşk*" isimli büyük biyografi eserinin sahibidir. Ayrıca *Tebîyünu Kizbi'l-Müfteri alâ Ebi'l-Hasan el-Eş'arî ve Etrâfu Kütübi's-Sitte* gibi eserleri de vardır. Hakkında geniş bilgi için bk.: Vefeyatü'l-A'yân, III, 309; İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye (Beirut 1966), XII, 294.

¹¹ Tam adı: Ahmed b. Muhammed b. İbrahim el-İsbehânî'dir. Hakkında geniş bilgi için bk.: Vefeyatü'l-A'yân, I, 105-107; es-Sübkî, Tacuddin, Tabakatü's-Şafiiyyetü'l-Kübrâ (Kahire 1966), VI, 32-44; el-Bidâye, XII, 307.

¹² Tam adı: İbn Abdilvahid b. Ali b. Surûr'dur. *el-Kemâl fi Esmâi'r-Ricâl, Ahkâmu'l-Kübrâ ve Ahkâmu's-Suğrâ* gibi meşhur eserleri vardır. Hakkında geniş bilgi için bk.: el-Bidâye, XIII, 38-39.

¹³ Tam adı: el-Mübarek b. Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerim'dir. el-Kâmil fi't-Târîh sahibi İzzüddin İbnü'l-Esîr'in kardeşidir. *Sahihayn, Muvatta', Tirmizî, Ebû Davud ve Nesâi*'deki hadislerin derlemesinden oluşan *Câmiu'l-Usûl fi Ehâdisi'r-Rasûl* ve hadis metinlerinde geçen garib kelimelerin kısaca izah edildiği *en-Nihâye fi Garibi'l-Hadis* isimli eserlerin sahibidir. Hakkında geniş bilgi ve diğer ilim dallarındaki eserleri için bk.: Vefeyatü'l-A'yân, IV, 141-143; el-Kâmil, XII, 288; el-Bidâye, XIII, 54.

¹⁴ bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 243; ez-Zehabî, Tezkiretü'l-Huffâz (Beirut ts.), IV, 1430; Tabakatü's-Şafiiyye, VIII, 326; el-Bidâye, XIII, 168; el-Hanbelî, İbnü'l-İmâd, Şezerâtü'z-Zehab fi Ahbârin min Zehab (Beirut ts.), V, 221; ez-Ziriklî, Hayruddin, el-A'lam (Beirut 1969), IV, 369.

¹⁵ bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 243.

¹⁶ bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 245; el-Bidâye, XIII, 168.

¹⁷ Tezkiretü'l-Huffâz, IV, 1430.

¹⁸ bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 244.

¹⁹ Msl. bk. Tezkiretü'l-huffâz, IV, 1430; Tabakatü's-Şafiiyye, VIII, 326; Şezerâtü'z-Zehab, V, 221.

²⁰ bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 245. el-A'lam, IV, 369.

C. Tahsili ve İlim Yolculukları

Babası kendisine önce Şehrezûr'da fıkıh okutmuş²¹ sonra da ilim tahsili için Musul'a göndermiştir. Musul'da çok genç denilebilecek bir yaşta *el-Mühezzeb*²² isimli eseri okumuş, İmâdüddin Ebû Hamid b. Yunus'a²³ asistanlık yapmıştır.²⁴ Daha sonra Horasana geçerek bir müddet kalmış, hadis tahsiline burada başlamıştır.²⁵ Tahsilini tamamlamak için diğer bütün ulemanın yaptığı gibi ilimle temayüz etmiş, bütün islam beldelerini dolaşmış, çeşitli hocalardan ders almıştır. Bu amaçla gezdiği şehirler arasında Bağdad, Hemedan, Nisabur, Merv, Dımaşk, Halep sayılabilir.²⁶ Tahsilini tamamladıktan sonra h. 616'ya kadar Kudüs'te bulunan Nâsiriyye Medresesinde müderrislik yapmıştır.²⁷ Daha sonra Dımaşk'a giderek burada hem müftülük yapmış²⁸ hem de Revâhiye Medresesinde öğretim hayatına devam etmiştir. Bu medresede ders veren ilk müderris kendisi olup bu görevi onüç yıl devam ettirmiş²⁹ daha sonra Melik Eşref, Eşrefiye Medresesini kurunca buraya geçmiş ve meşihat (dekanlık) makamına getirilmiştir.³⁰ Böylece bu medresenin de ilk hocası olma özelliğini kazanmıştır. Daha sonra da Sittü's-Şam Zümrüt Hatun Medresesinde ders vermiş, bir taraftan da telif ve tasnifle uğraşmaya devam etmiştir.

D. Vefatı

Bütün ömrünü telif ve özellikle de tedrisle geçirerek hadis başta olmak üzere İslâmî ilimlere büyük katkıda bulunan İbnü's-Salâh, 25 Rebiü'l-Ahir 643/9 Eylül 1245 Çarşamba günü Eşrefiye Medresesindeki evinde sabaha doğru vefat etti. Ölümü insanlar arasında büyük bir üzüntüye sebep oldu. Cenaze namazı Dımaşk camiinde öğle namazından sonra büyük bir

21 bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 245; Tezkiretü'l-huffâz, IV, 1430.

22 el-Mühezzeb fi'l-Feraiz, Ebû Nasır Ahmed eş-Şafî'ye (ö. 447) aittir. Hakkında bilgi için bk.: Katib Çelebi, Keşfu'z-Zunûn (İst. 1971), II, 1912.

23 Tam adı: Ebul-Fadl Ahmed b. Musa el-Erbilî'dir. *Şerhu'l-Tenbîh* isimli eseri vardır. Hakkında geniş bilgi için bk.: Vefeyatü'l-A'yân, I, 108-109; Şezerâtü'z-Zehab, V, 99.

24 bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 243; Tezkiretü'l-huffâz, IV, 1430.

25 bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 244.

26 Dolaştığı tüm şehirler ve buralarda ders aldığı hocalarının isimleri için bk.: Vefeyatü'l-A'yân, III, 244; Tezkiretü'l-huffâz, IV, 1430; Tabakâtü's-Şafiiyye, VIII, 326; el-Bidâye, XIII, 168; Şezerâtü'z-Zehab, V, 221.

27 bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 244. Bu medresenin adı bazı kaynaklarda "Salâhiye" (mesela bk.: Tezkiretü'l-Huffâz, IV, 1430; Nuaymî, ed-Dâris fi Tarihi'l-Medâris (Dımaşk 1988), I, 20), bazılarında ise "Nizâmiye" (mesela bk.: Şezerâtü'z-Zehab, V, 221) olarak geçmektedir.

28 ed-Dâris, I, 21.

29 ez-Zehabî, el-İber fi Haberi men Ğaber (Beyrut ts.), III, 247.

30 Vefeyatü'l-A'yân, III, 244; Tezkiretü'l-Huffâz, IV, 1430; ed-Daris, I, 21; Tabakâtü's-Şafiiyye, VIII, 327.

kalabalık tarafından kılınp Babü'l-Ferec'e götürüldü. Burada ikinci defa cenaze namazı kılındı. Ancak cemaat Harezmlilerin şehri kuşatmasından dolayı onu defnedemeden geri dönmek zorunda kaldı. Bunun üzerine arkadaşlarından on kadarı kendilerini tehlikeye atarak onu Sûfi mezarlığına defnettiler.³¹

E. Şahsiyeti

İbn Hallikân şöyle diyor: “Yaşadığı devrin tefsir, hadis, fıkıh, esma-ı rical ve lugat sahasında en önde gelenlerinden biriydi. Çok isabetli fetvalar verirdi. İstifade ettiğim şeyhlerimden biriydi.”³² Ebu Hafs İbnü'l-Hâcib de onun geniş ilmi sağlam karakterine işaretlerle şöyle demektedir: “Vera sahibi, zeki, ahlakı güzel bir imam, usul, ve furû ilimlerinde ehil idi. İlim talebinde darb-ı mesel olacak kadar ilerlemiş, nefsinin taat ve ibadete yönlendirmeye gayret etmiştir.”³³ ez-Zehebî ise itikadına dikkat çekmektedir: “İtikadı sağlam bir selefi idi. Kelamcılarının tevillerine engel olur, nasların zahirlerinde olana inanmayı tercih ederdi. Heybet ve celalet sahibi olup sultanların ve emirlerin yanında vakarla dururdu.”³⁴

F. Eserleri

İbnü's-Salâh, çeşitli ilim dallarında, daha sonraki ulemaya ışık tutan eserler bırakmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: *Tabakatü'l-Fukahai-Şafiiyye*³⁵, *el-Emalî*, *Fevâidü'r-Rihle*, *Edebü'l-Müfti* ve *'l-Müstefî*, *Sılatü'n-Nâsik fi Sıfatü'l-Menâsik*, *Şerhu'l-Vasîr fi Fıkhi's-Şafiiyye*, *el-Fetâvâ*³⁶, *Siyânetü Sahîhi Müslim*, *el-Mu'telif ve 'l-Muhtelif fi Esmâi'r-Ricâl*, *Risâle fi Vasli'l-Belâgât fi'l-Muvatta'*³⁷, *Ulumi'l-Hadis*..³⁸

II. ULÛMU'L-HADİS

“*Mukaddime*” diye meşhur olan bu eserini müellif Eşrefiye Daru'l-Hadisinde tedris görevini sürdürürken öğrencilere imla ettirmek suretiyle

31 Vefeyatü'l-A'yân, III, 244; Tezkiretü'l-Huffâz, IV, 1431; Tabakatü's-Şafiiyye, VIII, 328; el-Bidâye, XIII, 168; Şezerâtü'z-Zeheb, V, 222.

32 Vefeyatü'l-A'yân, III, 243.

33 Tezkiratü'l-Huffâz, IV, 1431.

34 a.y.

35 Prof. Dr. M. Ali Sönmez tarafından edisyon kiritiği yapılmış olup henüz basılmamıştır.

36 el-Mektebetü'l-İslâmiyye tarafından Dryarbakır'da basılmıştır.

37 1979 yılında Ebu'l-Fadl Abdullâh b. Muhammed el-Umerî'nin tahkiki ile Mağrib'de basılmıştır.

38 Eserleri için bk. Vefeyatü'l-A'yân, III, 244; Şezerâtü'z-Zeheb, V, 221; el-A'lam, IV, 369; Brockelmann, Carl, GAL (Geschichte Der Arabischen Litteratur, Leiden 1943), G I, 441-442 ve S I, 265.

meydana getirmiştir. Bu yazdırma dolayısıyladır ki, kitabın tertibi istenilen mükemmellikte olmamıştır.³⁹ Müellif konuları el-Hakim'de olduğu gibi "nev" başlıkları altında fakat el-Bağdadî'den sonra başlayan müteehhirun dönemi tekniğine uygun olarak senedsiz bir şekilde işletmektedir. Fakat yukarda zikrettiğimiz sebeplerden dolayı kendisi de mükemmel bir tertibe ulaşmamıştır.

"İbnü's-Salâh gibi dirayetli bir alimin eserindeki bu (tertip) kusurunu daha sonra fark etmemiş olması düşünülemez. Öyleyse niçin düzeltme yoluna gitmemiştir? Bunun sebebini şöyle bir yaklaşımla izah etmek mümkündür: Üç yıl boyunca imla ettiği kitabının aynı tertip üzere pek çok nüshaların ortaya çıkmıştı. Eser üzerinde sonradan bir değişiklik yapmış olması halinde eski nüshalar ile yeni nüshalar arasında farklılıklar ortaya çıkacaktı. Ellerinde eski nüshalar olduğu halde medreseden diploma almış öğrencileri biraya getirip onları durumdan haberdar etmek gibi bir imkansızlık karşısında müellif eserinin eski haline dokunmayıp olduğu gibi muhafaza etmeyi tercih etmiş, aynı medresede ve aynı şekil altında on yıl daha öğretmiştir."⁴⁰ Ama yine de tasvip edilmeyen bu tertip kendisinden sonra gelen müellifler tarafından esas alınmış ve aynen uygulanmıştır. 65 hadis ihtisas alanı ihtiva eden eserin ilk nev'i sahih hadisin tahliline, son nev'i ise ravilerin vatanlarının bilinmesine tahsis edilmiştir. Hasen, zayıf, merfu, maktu, münker, i'tibar, mütabi, şahid, mevzu, maklub gibi istilahlara, hadis tahammül metodları, hadisin yazıya geçirilişi, hadis rivayet yolları, muhaddislerin adabı, mu'telif ve muhtelif ravi isimleri ve nesebler işlediği konulardan bazılarıdır. Bunlardan bir kısmını ilk kez belli bir tarife kavuşturmuş, kendinden önceki ulemanın görüşlerine büyük önem vererek bunları kitabına almış, katılmadığı noktaları belirterek "kultü (=derim ki)" ifadesiyle kendi görüşünü vermiştir. Ele aldığı konuyu tarif ettikten sonra daha iyi anlaşılması için misallendirmekte ve uzun ayrıntılara girmemeyi tercih etmektedir. Bu nedenle özellikle hadis uleması bu esere büyük bir önem vermiş, üzerine şerh, müstedrek ve ihtisarlar yazılmış, nazma çekilmiş, lehinde vealeyhinde pek çok söz söylenmiştir.⁴¹

İbnü's-Salâh kitabını oluştururken kendisinden önce yazılan müstakil usul eserlerindeki konularını ve usulun sadece belli bir meselesine hasredilmiş monografileri biraraya toplamış, özellikle de el-Hatib'in dağınık tasniflerine itina göstermiştir.⁴² Kendisinde önce yazılanlar içinde en fazla onun eserine ilgi duymuştur. Bu ilginin en bariz göstergesi, er-Ramehurmuzî

³⁹ el-Askalânî, İbn Hacer, Nüzhetü'n-Nazar fi Tavzihî Nuhbetü'l-Fiker (Hadis İstilahları Hakkında Nuhbetü'l-Fiker Şerhi, Trc.: Talah Koçyiğit, Ankara 1971), s. 20.

⁴⁰ Sönmez M. Ali, "İbnü's-Salâh'ın Mukaddimesinden Önce Hadis Usulü Alanındaki Çalışmalar", S.Ü.İ.F.D., sy. 1, s. 60.

⁴¹ Nüzhetü'n-Nazar, 20.

⁴² a.y.

ve el-Kadî İyaz'a 14, el-Hakim'e 50 yerde isim belirterek atıfta bulunmasına rağmen el-Bağdadi'ye 83 yerde müracaat etmesidir.⁴³

Ulumu'l-Hadis, usul sahasında şöhret kazandıktan sonra, bu alanda kitap telif etmek isteyen pek çok kimsenin ilk müracaat kaynağı haline gelmiş, üzerine şerh ve ihtisarlar yazılmış, nazma çekilmiştir. Fakat bu manzum ve muhtasar eserler bazı konularda temel kitabın anlaşılmasını daha da zorlaştırdığından bu defa bunların üzerine çalışma ihtiyacı hissedilmiş, böylece bir tek kitaba dayalı geniş bir usul edebiyatı oluşmuştur. *Ulumu'l-Hadis*'i ilk ihtisar edenlerden biri en-Nevevî'dir (ö. 676/1277). *Takribü'l-İrşad ila ilmi'l-İsnad* adını verdiği bu kitabını *et-Takrib ve't-Teysir* ismiyle ikinci kez ihtisar etmiştir. en-Nevevî'nin bu eseri el-İraki (ö. 806/1403), es-Sehavi (ö. 902/1496) ve es-Suyuti (ö. 911/1505) tarafından şerh edilmiştir. Bunlar içinde es-Suyuti'nin *Terribu'r-Ravi* adlı kitabı oldukça şöhret kazanmış, defalarca basılmıştır. *Ulumu'l-Hadis*'in diğer bir ihtisarı İbn Kesir'e (ö. 773/1371) aittir. *İhtisaru'l-Ulumi'l-Hadis* isimli bu eser asrımızda Ahmed Mahmud Şakir tarafından *el-Bâisü'l-Hasîs* adıyla şerh edilmiştir. *Ulumu'l-Hadis*'in ihtisarından biri de Zeynüddin el-İrâkî'ye ait olan bin beyitlik ihtisardır. el-İraki'nin bu kitabı *Elfiyetü'l-İrâkî* ismiyle meşhur olmuştur. Bu eser pek çok kişi tarafından şerh edilmiş olup en meşhuru es-Sahavi'ye ait olan *Fethu'l-Mugis* adlı eserdir.

Ulumu'l-Hadis üzerine yapılan çalışmaların en meşhuru İbn Hacer el-Askalani (ö. 852) tarafından kaleme alınan *Nuhbetü'l-Fiker* isimli hülasadır. Müellif bu çalışmasında *Ulumu'l-Hadis*'in tertibini değiştirip kendine göre ve zamanımızın ilmi anlayışına uygun bir tertip benimsemiştir. Bu tertip değişikliğini yanı sıra yer yer İbnü's-Salâh'a itirazlarda bulunduğu da görülür. Bu hülasa yine İbn Hacer'in kendisi tarafından *Nüzhetü'n-Nazar* ismiyle şerh edilmiştir.⁴⁵

İbnü's-Salâh ve *Ulumu'l-Hadis*'i günümüzde yapılan hadis usulu çalışmalarında da temel kaynak olma özelliğini sürdürmektedir. Ancak bizzat kendisi ve bu eseri üzerinde yapılmış akademik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu konuda bildiğimiz tek çalışma Mehmet Ali Sönmez tarafından 1972 yılında Sorbon Üniversitesinde yapılan doktora tezidir.⁴⁶

Tüm bu eserler bize hadis tarihi boyunca usul üzerindeki çalışmaların canlı ve semereli bir şekilde devam ettiğini göstermektedir.

43 bk. Kahraman, Hüseyin, Hadis Usulu Açısından el-Hatib el-Bağdadi'nin İbnü's-Salah Üzerindeki Elkileri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1995) s. 10.

44 Koçyiğit, Talat, *Nüzhetü'n-Nazar* tercümesinin mukaddimesi, s. 15.

45 Bu eser Talat Koçyiğit tarafından dipnotlar ilavesiyle neşredilmiştir (Ankara 1971).

46 Bu çalışma Fransızca olup *La vie et L'oeuvre de İbnü's-Salâh eş-Şehrezürî* ismini taşımaktadır ve henüz basılmamıştır.